

Phonograph

L. 133.

Sprawa umacniania
higieny narządu



Rymanów, 2 czerwca 1936.

z dnia 20.2.1936
N 9148/36

Do
Wysoctwa Szkolnego
"Sawka"

Kierownictwo moje dowiaduje się, iż kierownik
tętny, który p. hrabia Sawka mi uwaga obraco-
wał higieny narządu z dnia 20.2.1936 N: 1148/36
o powodu słabości; choroba jego i jego
choroba i leczenie trwały od października 1935
i trwa nadal (Dr Ciepły i Dr Jankiewicz)
Kierownictwo moje uważa o przyjęcie ut-
rzymywania umacniania do patriotycznej
szkolnictwa - ten baron, iż ^{idącym} higieny narządu
dotyczący stosunków wrodzi ludzkiej Rymanowa
i jego ojczyzny - przedtętny tętny kierownictwo
moje reishij. Sawka hrabia
kierownik

Do L.: 114.



Kwestionariusz

sprawy badania śladu irysów

Rymanów

powiat: Sauok

1. Badania irysów.

Polacy, Żydzi, Rusini.

Przebieg badania około 3 694, z tem Polaków 2 024, Żydów 1 590
Rusinów 80.

Polacy nazywają siebie mianami, imię - ostatnie od
miejscowości, n.p. Sosada - Sosadziński, Królik - Królikowski,
Kieniszew - Kieniszewski i t.p.

2. Zauważenia antropologiczne.

Polacy: wzrost średni i wysoki, budowa masywna, włosy
ciemne ciemne, tura posturina. Są i inne typy, zauwa-
życ to można wśród dzieci w szkole (z okolicy), a jeszcze
wiecej wśród ludności na jarmarkach.

Nie można mówić o jednolitym typie mieszkańców
tych okolic. Swoje wspólne cechy - wspomniane wyżej -
zauważyc można u mieszkańców Rymanowa, Sosady Polnej
i Górnij, Klimkowi, Jowisz. Wadziost Hecor, Siemio-
w, Adnechor, Głębokie, o budowie nowo krasnej i jasny
ciemne włosy - to typy czysto niemieckie.

Na podstawie danych historycznych przypuszczam, że
nie były tu nigdy osady słowiańskie czy meimickie;
różniaki polskie; że król polski dbał o podniesienie
nie programie bierze się z wyjątkiem na budę rzymską
t.zw. białonów, albo białokamień, kryjący się w lesie
Biskid.

Na różne pochodzenie wskazywałyby nazwiska mies-
kańców Rymanowa. Abot zdaniem polskie, spodyka się tu
takie jak: Szejna, Obere, Lenar, Kilar, Fryderyk, i podobne.

podobnie spohierane jak: Federskiewicz, Deukiewicz i inne.

3. Zagadnienie topograficzne.

Salacy trudnią się przeważnie rzemiosłem, mniej kupiectwem i ubierają uprawę roli. Był przedmiot i miedź ramowy, kilka zakładów bogactwa przemysłowego. Zjedli to wyłączenie kupcy, a reszta ich na prawie wrywkie kamienice w rynku. Rusini to ludność napływowa, wędrowni, albo szarżer domowa.

Ziemia jest średniego gatunku, weteranie wędzą od miejsca, na różnicach, w górze i w dolinie, na górach widać gliniaste lub kamieniste.

Wysokość: 7 ary.

Przedmiotami: wola, Szalenisko.

Wśród ludności wspomnieli się podanie, że Rymarów to osada jeniec z pod Grunwaldu, że powstała między się Grunwaldem, podtem Rymwaldem i Rymarowem. Wspomina o tem biskup Dönhof w swem sprawozdaniu z wizytacji w roku 1700 / „Dzieje biskupstwa przemyskiego” k. 7 ary /, natomiast biskup Sierakowski w swem sprawozdaniu z roku 1740 twierdzi, że osada nazwa murus Lassel, albo Laslov.

Ludność wie, że obier Męski Prokij Proleskiej znajdujący się w wielkim otwartym kościele jest darem Ję-gielty, który przez niestętko wypożyczył prokijdar. W drodze przez most konie się spłoszyły i porwały uprządkę, naprawili mu ją rymane rymarowskiej, a że to było w dzień imiętny król ofiarował kościółowi ten drogocenny dar. Jęgielto był w Ziemi Ławockiej w roku 1415 i później w roku 1417.

4. Zagadnienie językowe, gwar.

Ludność mówi językiem polskim z naleciałościami gwar.

veni, spedykancuni v obaliruyer vorkair
n.p. wono-sie (= popatr sie). wono-sie jako mianow,
Wzryje cisto wyriemie da-co. More da-co pomwicie?
akcja narywana tu wakce
to - toto.

„Jak jym jom uzirot na notoniu / padwoni / to
mi sie kawa spodobeda.”

5. Kultura materialna. Rybnosci i purnowu dostawra
okolica. - Najpopularne ryby v rezece Tabu sa:
jelle, bzeuki, tartooki, silice. Laska je prvuy pomocy
wedki lub crespake.

Ze rwiergi hodujq pzewarime kory, pomwicijsi kro-
vy, konie i drob.

lelem pabepicarscia jarym przed quicieu uzytaja
woinyer sposobow. Marchew i piedmarke pzechornja v piastu
cebrly najpierw susza, a potem splataja v wicnie itak
pzechornja v mchem pzewarimeu miedz.

Jabotka ukhadaja, a pirony na potkocz, a silwiy wisra pol
i wieszej na sennurke, woinier v suchem, pzewarimeu
miedz.

Wdwinem pozypwieniem na smidanie i kolacjs jest
kawce lub herbata z chlebem, a na obiad rosot, bawer bu-
sakowy lub ossiany, ziemniaki, kapusta, kluski ze serem
pierozi z kapusta, z ziemniakami z serem, v lecie z borowka-
mi lub silwkami.

Ludwoie rajnuje sie remiostem, gfoinie srewstrem,
kusiernictwem (tatem murarke), rzemictwem. Prewiosta
ze wzwinudy sie gfoinie z tego powodu, ze talwo tu o potrabu
surowie, ze wgladu na choi byda v goiach i wielkie od-
cunkowo targi i jarmarki. Wyreby masarskie wypta-

ja w zstarej ilosci do Krakowa, Warszawa, Bydgoszcz,
a nawet do Katowic.

W przypadku zajmuja sie ter. innymi remiastami jak: sro-
lowskiem, cisielka i t. p.

Strój nasza miejski.

Domy buduja wyzej, bez sadzonych przegoluyet cech
budownictwa ludowego. - Wszedly kamienie w rytku miary
podlecia, cisci z nich przy budowie woyet usunieto,
wscie przerwyl powietrze w ciscie wojny - dris niema
z nich sledu, sa tylko stare kamienie o wieckich
siemiach i okraglo sklejonych drzwiach, prowadzacych
zarwyeraj do srytku.

Wzrost domu sa wyzej, stopnia sredniej i
motej ramowosci niestanowia miesci. Zereli jaka robnie
na dojdzie do ramowosci przybada do wzrostu mieska-
nia wolkę wazę. Specjalny upiskeni ~ formie wyzna-
nek, czy skemiu nie spotyka sie, chociaz robot ordobuyet
wobę nawet drzwi, ale woyet pccerpruiste z robot rekobuyet,
lub pccerpruiste kobruet. Na okusce domirki z kuratami.

Fligijem pccerpruiste zenire mofe, wozymia kuchenne,
ci co mniekeja nad wode, myja chistnie w wrecce - choc
pccerpruiste mofie ziwreda o spdywajacych tem kamabach.
Bieliruz pccerpruiste w wrecce.

Wny ulicy Mlynarskiej jest kapliczka s. Jana Nepomuc-
cena, wybudowana staraniem siewca Kaleskiego Jębsa,
na miejscu dawnego cmentarza. Wny kapliczce tej, podobnie
jak przy innych kapliczkach, spiewa mszalniczy wiersz
w miedzianym maji litaniu i wone pobowine pccerpruiste w wrecce
Boskiej.

6 Kultura duchowa.

W średni wiek. Według wierzeń, że dusza pokutuje w do-
mu i ukazuje się w różnej postaciach n.p. kota, psa. Przeko-
jedem chodzących po ścianach ramieniu i w kącie i stale przy-
chodzi do swoich książek i esyktów. Zapytany dlaczego to
robi, odpowiadają że pokutuje. - Wierzą w uroki; wra-
nie krwi, celem odebrania jej siłki.

Fachowcy są też dotychczas przeswicie pracowali n.p. gęły
kół przędnie robotniczy drogę, wówczas nie będzie on miał
przejścia i nie osiągnie zamierzanego celu. To samo odnosi
się również do robotnika, który wrócił się do domu z drogi.
Gdy wędruje przez lasy, widać często przed sobą, gęły prędy,
że będzie się z kimś spotkał. Zwierka przesuwająca kół domu
różny gości, podobnie i kół, gęły się myśli. - Gęły kół
pierwszy wejście do nowo wybudowanego domu, tego archa
mieszkańca śmierci, dlatego najpierw wpuścują tam kota.

Winnos również robotników ludności Pymawra jest
bardzo poważna, o czym świadczą przepięknie kościoły
między w dniu świętowania, ale i prozodnie, a także istnieje
przygotowanie do zabawienia świętów. Ludność bierze
udział również w odprawach miejscowych i w pobliskich
wsiach. Dawniej odbywały się liczne pielgrzymki; do
miejscowości takich jak: Starejosi, Karczajki, Pałacowski
i Karczajka. Przewodził je również Ludwik Kilar, który wy-
ruszył na kółka dwa przed świętem Matki Boskiej Zielnej
i Matki Boskiej Siewnej. Każdą pielgrzymkę odprawiała
i przyprowadzała procesja z kółkiem na czele.

Ważniejszą rolę w kultury: do si Anthoniego, również
do ducha si przed Zielnicą, świętami, do si Józefa, do Matki
Boskiej Niepokalanej Seroty. W 40-tych godzinach nabrawnie
się nie udział bardzo licznie ludności miejscowa i okolicznych
wiosen. Bardzo znacząco obchodzą święta Bożego Ciąba.

Travy ludnie gely dypna bnie rezera odmoraja nadsypajca
molitva: „Srusilwa byta ta gadeina, u kotrej Maryja Jezusa zrodila
Michaj ta mrxpilwa bydnie jak moja duza i ciata vychodila uselnie.“

u lekkih shorobek leuz iz pami stajunauciu bawie
riobauu, niektory idu po poradu do siostri u Ochrouce, jerdia
kukri do „shupa“ /u.p. i taeimowu / i do „beby“.

u ciestihkch vypachact wywaja lekawa.

Z riot uryvauu sa: pokrywa, slae, kwiat lipowy - na keuel,
bratki polue - na ocyruuciu kwi, drizgiel mrxrouy u spiry,
tusie - praxciu grypce, pioban - na boleici rotgoka,
mista i maruna - na kurere, centurja - na wubudrenie
apetytu, crosuel - na spudrenie robakow, borowki - praxciu
brazuce.

Banue. Wnzymuji iz srod luduauu bawie o cholere.
Wecelu opowiadaniu starych ludu u orenu panowauu tu tej
shoroby przed kilkudziesieciu laty chadzila cholera mis-
dry domami u drewnianych kutach, nosa. To dousak wypra-
mo pukauu do okien i pydauu: spicie? Jrdli odporiedat:
spimny - resypiali reupwisieci na wieki. Byy ryciu pu-
rastaweli ei, w adporiedneli: nie spimny, ale Byga chwa-
linny.

Piesni.

1) Kreslue. Gdy druzki ubieraja pamiu usada wocera spiewaja:
Dwanacie listerkoj wchitlo iz wozu,
Dwanacie aniothoi pamiu usady sara.
Tierszy anioł miese pnie gorejace,
Druzi anioł miese litje pachuce,
Treci anioł miese dncianuy wancuek,
Czwarty anioł miese plubny giersciucerek,
Pigly anioł miese im wogostawestwo,
Siesty anioł miese u kosciba matceistwo.
A siesciu aniołow wianet nad jz gbowu,
Z mirciku uwrty jakby nad krolowu.

Iny scerpinač: Oj chmielu chmielu, ty bijny zieldu,
Bez ciebe me' bsdnie radne vesela,
Zelby ty chmielu po tykach me' tar,
Toby' me' robio' z drierergetek niewiast.

Iny Tawcač: K magarynici grejom,
K magarynici sijcom,
Poradajom ludie,
Ze jo sie palycom. —

albo: "Jak zym jeshot v pole Torac, jesnie me' byt' deien,
Napotkotjym paninyerke, plewta' tone len.
Dziyn' ci dobry moje dzyocze, mojom musie' byt',
Dzynkujci ci kewalyrce, nij umie' robie'".

albo: E neroka veda me' vistle,
E peurde mi' jesni co' mysle,
E esu' mylat' verora To' idris',
E re ty jui' moja' musie' byt'. —

F. Kultura spolecna.

Čovčie pochadzenie veloreg vystupuje v ruznku z uicko-
nem nerovňam, manem davoric z zavoruoci.

Luduoic' masot' butua, "prybt' d'oi" uvare' z co' g'ozuoy
i' vyprer' to' poviedreueu: "jo' tu' k'ozok, a ty' tu' p'ok".

Inerwiske iduic' v ruznku z povderajicem i' z esot' narvo-
skam, z vyfclu' na ad'v'icicem' radni' n.p. Baciunagi, Lepay,
Syznaniki, Rybki, Dvorniki, Koudy, Klapocce i t. p.

— r'ok' d' pochad'ic' n'ic'v'ic' d'ueu

Do r'ok' d' eduvoy' n'ic' v'ic'ic' usoyot' pryphylm' i'
d'ic'ci' posy' b'aj' ch'edue, vykerov' na kare' r'ok' d' od
d'v'ic'ic' jui' esu' me' d'ozuje, vyf'at'ora' p'isemue' upom-
n'ic'ie' Kierov'ic'ue. K' radk'ic' v'yp'adk'ic' p'z' op'otui, albo
b'ic'clay, albo radue' d'ajic'cy' me' b'eduo' n'ic'kui' d'op'um' n'ic'v'ic'
v'v'yp'ov'og'o.

Moralność religijna stała się wyczerpana i utrud-
niła się wśród starszych, wśród młodzieży składała się coraz
bardziej z przesady, częściej wyszyły się o dziejach nieślubnych,
lub matczyńskich z konicznicami.

Wielkie rozpucie pańszczyzny w rządzaniu u rydów, są to prze-
wzięcia Rusinów z Litwinami czy Łachami.

Wzrost pańszczyzny w moralności matczyńskiej bardzo rzadki.

Moralność prawna nie ma usterki, poza jednością.

Fachowa ambicja: nie być karawym.

Wydawanie urzędów i rządu koronacyjnego, "niech będzie
podwójnym Jerusolymem" - przewzięcia wśród ludności wiejskiej,
drużby szkolnych i osób starszych. Według wymienionej wtedy
nawet Tajemnicze Rodzina itp. - wśród inteligencji najstarszej
"drużba dobra", "do widzenia", "moje uszanowanie" i coraz częściej
"preś".

Organizacja gospodarstwa: Szadłowa Kółka Rolnicze, Kasa
Zabirkowa, Katedra Kasa Przemysłowa, Kasa Komunalna.

Życie gospodarstwa w dziedzinie handlu oparowane przez
rydów, dopiero w ostatnich latach w społeczeństwie polskim
widać jakiś oddech. Towar polski sklep galicyjski /jedyński/
i polski sklep w skórze na białki /jedyński/, dalsze są przedmiotami
w projekcie.

Współczesny świat interesuje tylko pod względem ekonomicznym,
dejąc się raczej parobitkowi.

W Rymanowie dnia 5 czerwca 1936.

Aniele Wasiłowa
p.o. kierownika szkoły



ciąg dalszy kwestionariusza w sprawie badania środowiska.

Nazwa miejscowości: Rymanów

1) Jako rezytek architektury przejdzie się tu kościół parafialny zbudowany przy końcu XVIII wieku przez ówczesnego właściciela Rymanowa; skotiny Józefa Ossolińskiego wojewodę sasko-ruskiego, który w podziemiach kościoła jest pochowany.

W bocznej kaplicy kościoła przejdzie się, przeniesiony tu z dawnego kościoła, zwanego, z XVI wieku nagrobek Jana z Sienna Siemieńskiego, kasztana polskiego i jego żony Zofii z Pamińskich.

Na nagrobku wyryte są napisy i wiersze w ówczesnej polszczyźnie, jeden z nich według dr. Jędrzejki brzmi:

„Nie dziwię się bracie miły,
Że ja tu leżę w tym grobie,
Pewnie i tak będzie i tobie.
Kiedyś bratku, śpiesz pisać,
Mi wiem być na dobre wyśta,
Bo niedługo rekai tego,
Że też se musz vskoczyć u niego.
Lecnie, skoro śmierci da kijem,
Jui mi wnet postaniesz stryjem.

Wspomniany wyżej Siemieński sprawował w 1576 poselstwo od Stefana Batoryego do sułtana Amurata; syn jego Jakub przeszedł na arjańskim (proletemik Socyna).

Na wyniosłym wzniesieniu ponad Rymanowem przejdzie się T. zw. „Kleweria rymanowska”, czyli mała kapliczka, a na przestronnym miedzy tą kapliczką, a kościołem parafialnym 14 stacyj

z wyobrażeniem misji Chrystusa Pana.

Historia powstania tej kalwarii jest następująca: wojewoda Ossoliński sprowadził w regionie Rydomu na okoliczność, ażeby mierniarze nie chcieli do tego dopuścić, by ono dominowało nad miastem i okolicą, pokrywając nożem pątkami na tej górze koryzi. Czyniąc im mogli już rydzi na tym miejscu roboczyć swego cmentarza, wojewoda wyruszył im na ten cel wraz z górami (wznosząc się przed drogą prowadzącą do Rydoma) i na niej do dziś się znajduje.

Wkrótce po tym zdarzeniu wojewoda udał się konno na tę górę, gdzie nagle koń go urwał i wyruciwszy z siadła włókł na sobą w przebiegu psobie i uwiścioną w zdarzeniu mi nożem. Wtedy wojewoda uchylił ślub że jeśli mu Bóg sięce ocali zbuduje na tej górze kapliczkę. I odczuwając Bóg go wysłuchał, gdzie kapliczka stała na wzgórku, przedwornie poświęcił na grób Chrystusa, a 14 styczeń misji krysiowej stała na sprawę Stanisława i Anny z Dziabynskich Potockiej, oraz Celestyny z Zamajskich Dziabynskiej w 1871 r.

Kościół jest uroczymy i dobrym stanie pro miasto i przed parafialny, nie objęty opieką konserwatora wojew. Kalwarię opiekują się kościoły, ponieważ znajduje się na ich granicy; nie objęta również opieką konserwatora wojewódzkiego.

Wiadomości powyższe podano na podstawie driska p. i. „Iwoniec i jego okolice”, wydanejs nakładem Związku Dziśowego - Koniom, w 1885 roku (Lwów - Gubrynowice; Lwów, Kraków - D. E. Friedlein, Warszawa - Gebethner i Wolff), autor podpisany literami W. B., driska i drinyk czerpes wiadomości są wyliczone.

2) Kolejność 4 km od Rydomowa - miasta znajduje się Rydoma - Zdrój, ze źródłami mineralnymi jedo - bromowy - mi, źródła te noszą nazwy Tytus, Klaudia i Celestyna.

Znane są te iście prężnie na kuracji dzieci, dlatego co roku przyjeżdża tu na lato kilka kolonii z Litwy i Prus, z jowisko nadziei się prężnie jako miejsce wypoczynkowe dla starszych (jedynie przedobnie zdrowie w Polsce, które nie przyjmują i nie przyjmują żydów). Własność Jana hr. Potockiego.

Robota kopalnia ropy naftowej znajduje się w przysiółku Łazy, odległym 4 km od miasta.

3) Organizacja społeczeństwa oświatowego znajduje się na terenie Rymanowa Sokół, który liczy 60. członków, posiada stacyę biblioteczną i salę, jednak wszystkie dochody idą na spłatę nie długów, wziętych na budowę i różnych nowych ulepszeń przeprowadzić nie jest w stanie.

Biblioteka Sokół liczy 360.

Tę rolę ma na piśmie wydawnictwa Sokół na świąteczny Kot. Stan. Władzicy Mestlicy.

W jednej z sal odbywają się próby śpiewu chóru mianowicie, prowadzonego w ramach działalności Sokół, przez p. Józefa Lemyda, nauczyciela szkoły miejscowej.

Kółko T. S. L. prowadzi akcję oświatową na terenie miasta przez bibliotekę i zebranie oświatowe, prowadzone raz w miesiącu z zastosowaniem epidiastopu w sali szkoły ieuistkiej. Własnego kółka T. S. L. nie posiada, biblioteka znajduje się w szkole ieuistkiej i tu odbywają się zebrania. Akcja w kierunku prężnie gospodarczym prowadzona jest w ośmiu.

4. Chór 4-głos. mianowicie prowadzony przez p. Józefa Lemyda w operacji Sokół.

Zespół dramatyczny dąży do wprowadzenia w życie miodowych i piśmiennych, prowadzony przez p. Józefa Skibińskiego w dziedzinie sądowej.

Wskazywać nie ma stałej.

5). Składnica Kótek Poluiczych, niezły prosperująca wietnie, obecnie ma bardzo mały ruch, lepiej stoją mniejsze sklepy konne polskie.

Weska Żalichowa
Weska Komunistna
Weska Kat. Brumiešluica } prosperują słabo -
miasteczko biedne, a kas na wiele

6). Biblioteka Lokota - korzystają członkowie,

Biblioteka T. S. L - korzystają członkowie Kóta, Tryelnie (Desno Królik Dolski, Siemawa), Kóta Młodziej, Kóta Kobiet ~ okolicy, a obecnie coraz częściej rodzice dzieci szkolnych.

Biblioteka Kat. Star. Młodziej Mstkiej.

Biblioteka Kat. Star. Młodziej Żelichiej.

(Bardzo miła biblioteka rydzowska, nieprzerwana ciągle urozumi książkami przyciąga uczniów z okolic - a książki różnej wartości)

Pracownia: "Flora" - "Masy Dnieuik", "Mekopolania", "Express" wydawnictwa, J. K. C.

7). Stan dróg nągót dobry, odległość od Larnoka 28 km, podzielenie kolejowe, jednak stacja kolejowa oddalona o 5 km. Kościół parafialny ~ miejca, jednak ludność zamieszkuje w prziodel Lary, albo okolice Żelaji ma do kościoła 4 km. T. S. L czyni starania, by z tych względów odbywała się masa sw ~ kościoła drogowym nie tylko ~ czasie sezonu - jednak dotychczas brakuje.

8). Możliwość rozwoju pod względem turystycznym - wzdrowisko wypoczynkowym ma tylko Żelajewsko Rymnow, odległość od miasta 4 km. Larno miasto ma ma ~ poblizu lasu, rzeka nie wchodzi do kąpieli, pomieszczenia bardzo drogie, rozbudowa sanatorium z powodu przyjeżdżających wsi i górników dworskich.

Ludność wiejska korzysta z sezonu drogowego materiałnie, miasto odczuwa wtedy drożyznę.

Rymnow 18/ 1939r.

Antela Misiowa
p.o. Kier. szkoły